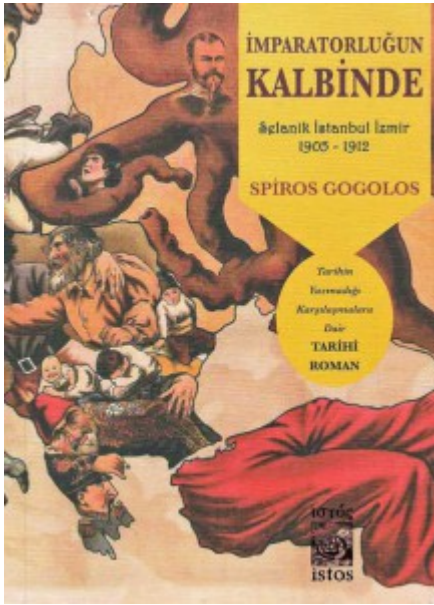

SAİT ÇETİNOĞLU: İmparatorluğun Kalbi Söküldü

Posted on 17/09/2014

Selanik Üniversitesinden Akademisyen Spiros Gogolos *İmparatorluğun Kalbinde*[1] başlıklı *tarihi romanı*, Atina ve İskenderiye şehirleriyle İmparatorluğun batıdaki üç büyük şehrinin (Selanik, İstanbul ve İzmir) panoraması eşliğinde, Akropolis Gazetesinden gazeteci Alkis Anagnostakis'in İskenderiye'de başlayıp Üsküp'te sona eren *hikayesini* üst üste getirerek Osmanlının son günlerini, çözülüş ve çöküş sürecini *tarihin yazamadığı karşılaşmalar* ile zenginleştirerek röportaj tadındaki anlatımıyla okuyucusuna sunar.

Gogolos *tarihi roman* çalışmasını, alt başlık olarak koyduğu 1905-1912 tarihleriyle sınırlamaz. O zaman zaman geri dönüşler ve tarihsel arka planlarıyla Antik Yunandan Helenistik döneme ve Bizans imparatorluğundan 20. Yüzyıla uzanarak, Helenizmin, ulaştığı coğrafyadaki etkisini tartışır. Helenizmin Osmanlı coğrafyası ile birlikte Güneydoğu Akdenizde ekonomik - kültürel işlevini ve *modernizmi* taşıyıcılık misyonunu örnekleriyle okuyucularla paylaşır. Çalışma, aynı zamanda Osmanlı'nın son yüzyılının kısa tarihi özeti olduğu kadar bir *tarihsel sosyoloji* olarak da okunabilir. Dönemin tarihsel aktörlerini kullanarak *örnek olay* olarak kullandığı şehirlerin sosyo-

ekonomik tahlilleriyle Osmanlının son dönem ekonomik ve politik yapısını ortaya koyar. Çalışma *tarihi romanın* çok ötesindedir. Gogolos, aslında incelemesini okuyucu ile daha kolay paylaşabilmek için teknik olarak *tarihi romanı* seçtiğini söylemek mümkün. Ayrıca roman kahramanı Alkis'in gazeteci kimliği ile röportaj tekniğini kullanması Gogolos'a

tartışma imkanını çok geniş bir şekilde kullanmasını ve tarihsel kişilikleri günümüze taşımaya da olanak vermektedir. İlgili tüm tarafların görüşlerine/görüşmelerine yer verilmesi ve kıyaslanması çalışmayı ayrıca daha zenginleştiren bir unsurdur.

Gogolos'un anlatıcı kahraman olarak kullandığı gurbetçi Yunan baba ile İzmirli Levanten anneden gelen çok dilli, çok iyi eğitilmiş, ve burjuva aile kökleriyle Alkis Anagnostakis, iyi bir seçimdir. Anagnostakis'in hikayesiyle Atina- Osmanlı - Güneydoğu Akdeniz bölgesindeki Yunan yada Helenizmin uzandığı coğrafyayı daha kolaylıkla resmeder. Gogolos'un Anagnostakis'i aynı zamanda iyi bir gözlemcidir. Alkis Anagnostaki'in şahsında Gogolos coğrafyanın tarihi gelişimi ve dönüşümünü analiz etmektedir.

İmparatorlukların çözülmesi, milliyetçiliğin Balkanlarda ve havzada yaptığı tahribatın resmedilmesi bakımından da çalışma önemlidir. *Etnik temizlik* ve zorunlu göçler neticesinde çeşitli halkların *yabancılar içinde yabancı* konumuna düşmesi, doğduğu topraklardan koparılması bu topraklara hasret, *memleket hasreti* bundan daha trajik nasıl ifade edilebilir: *Gidemediğinden değil giderse geri dönemeyeceğinden gitmedi!*

Ayrıca bu zorunlu göçler insanların zihinlerindeki tahribat yanında zaten kıt olan kaynakların israfına da neden olmaktadır.

Helenizmin tecrübelerini becerilerini çevrelerine taşımaları ve bu bölgelerde ticarete başarılı oldukları Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın Mısır'ı ve Avusturya - Macaristan İmparatorluğundan, hem milliyetçilik hem de kıskançlıktan kaynaklı tahammülsüzlük nedeniyle 20. Yüzyılda Yunanların durumun zorlaştığı ve geri çekilmelerin başladığı olgusunun yanında *Büyük Güçlerin alana inmeleri* olarak nitelediği, Emperyalizm ile çatışma Yunanları zora sokmaktadır.

Bu durum tarihsel toprakları olan Osmanlı coğrafyasındaki Yunanlar için de geçerlidir. Yükselen Türk milliyetçiliği ve homojen ulus projesi ayrı bir tehlike olup. Bu tehlike

gelecekte *etnik temizlik* olarak ete kemiğe bürünerek tarihsel topraklarından kazınacaklardır. “*Küçük Asya’da, İstanbul’da ve İskenderiye’de neler oluyor dikkat edin. Buralarda tüm zenginlikler Yunanların... Bankalar, sanayiler, ticari işletmeler, gemiler. Sultana ve paşalara kredi veriyor ve onlara danışmanlık yapıyorlar. Türklerin buna daha fazla katlanacağını mı sanıyorsunuz? Şimdiden imparatorluğun yabancılardan temizlenmesi ve homojen bir Türk ulus devleti kurma amaçlı gizli milliyetçi örgütler kuruluyor. Benzer milliyetçili hareketler her ülkede görülmekte. Mısır’da bile... Ve tüm bu milliyetçi akımlara ek olarak Büyük Güçler’in de, bölgeye ekonomik olarak nüfuz etmelerine pay bırakmayan Güneydoğu Avrupa ve Doğu Akdeniz’deki Yunan iktisadi hakimiyetini daha uzun süre memnuniyetle karşılayacağını sanma.*

Nitekim İttihat ve Terakki Cemiyeti adına Enver, 1905 yılında Selanik’te Alkis’e şu sözlerle gözdağı verir: *Şu anda henüz ilan edilmemiş olsa da bir savaş içerisindeyiz. Siz hepiniz bizim karşımızdasınız. Biz Türkler kendimizi köşeye sıkıştırılmış ve sivri çubuklarla dürtülen bir kedi gibi hissediyoruz. Bir kedi sıkıştırıldığında nasıl tepki verir bilirsin. Bu yüzden her şeyi bekleyebilirsiniz. Bir asker olarak, savaşta her şeyin mümkün olduğunu ve insanın eğitimle bastırılmış vahşi içgüdülerinin yüzeye çıktığını çok iyi biliyorum. Sözlerinin yanında Selanik 3. Ordu Müfettişi Hilmi Paşa’nın , Viyana ya kadar dayanıp Avrupalıların da panikledikleri o zamanlardaki gibi yenilmez ve savaşmaya muktedir olduğunu mu sanıyorsunuz? Servetimizin tükenmez, sultanımızın sanı altında geçen tüm bölgeleri tam anlamıyla yönettiğini mi düşünüyorsunuz? Sözlerindeki Osmanlı tasviri ile Sultan Abdülhamid’in İngiliz elçisiyle görüşmesine ilişkin, Aslında bir sohbet değil emirlerin dikte edilmesinden ibaret. Onlar emrediyor ve bende geçiştirmeye çakışıyorum. Sözleri İmparatorluğun ölümüne ağıt yakmaktadırlar.*

Çalışma’da İmparatorluğun ve bölgenin tarihsel kişilikleri ile buluşur tarihsel olguları tartışırız: Müslümanların da yer alacağı bir Balkan federalizminin savunucusu Rigas Fereos’un ile Metropolit Germanos Karavangelis, Mareşal Tito, Saray Başkatibi Ali Rıza Efendi, Ünlü maliyeci Cavid Bey, İzmir Valisi Rahmi Bey, Mülkleri Atatürk köşkleri ve

müzelerine dönüştürülen Ermeni tüccar ve sanayici Spartalyan Efendi, Fethi, Mustafa Kemal, İzmir Yangını tanığı Amerikan konsolosu Horton... Tarihsel olgular: Bizans, Komitacılar, dönmeler, Yahudiler, Sebetaycılar, Bektaşiler, İTC...

Gogolos'un çalışması 1922 ile biter: *İzmir haritadan silindi. Tam anlamıyla hiçbir şey kalmadı. Türklerin oldu.*

Aynı cümle içinde üç-dört farklı dilden kelimelerle konuşan insanlar artık duyulmuyor.

[1] Spiros Gogolos İmparatorluğun Kalbinde Selanik İstanbul İzmir 1905-1912, Çev. Aslı Damar İstos Y., 2013

Kaynak: TARAF Kitap Eylül 2014